עין משפט נר מצוה

קעט א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ז ופ"ג מהלכות שכירות הלכה ב סמג לאוין קפד רסח טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יא וטוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ג:

קפ ב מיי' פ"ו הל' ע"ז הלכה א סמג לאוין לח:

קפא ג מיי' שם הל' ב סמג לאוין לט:

קפב ד מיי' שם הל' א סמג עשין לח:

קפג ה מיי' שם פי"א הל' יג סמג לאוין ג טוש"ע י"ד סי' קעט סעיף יג:

קפד ו ז מיי' שם הל' ח ט סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף ג וסעיף טו:

קפה ח מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

יצאו עדים. תימה למ"ל למעוטי עדים זוממין מקרבן הא אפילו בשוגג מיקטלי דלא בעי התראה וי"ל דמשכחת לה שהוזמו קודם גמר דין דאין נהרגין עד שיגמר הדין א"נ כגון שחזרו בהן מעצמן ואמרו מבודין אנחנו: **הואיל** וישנו בקול. תימה כי הדר ביה משינויא דקול ומסיק שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראיה מאי משני מכל הני דתני בת"כ בהדיא עדים זוממין דממעט מועשה מקלל אביו ואמו ומסית ומדיח ונביא השקר ובספרים ישנים ל"ג עדים זוממין וה"ג אלא אמר רבא שאני מגדף הואיל וישנו בקול וכי פריך וקול לרבי יוחנן לאו מעשה הוא לא פריך אלא מעדים זוממים לאודויי דמודה ר' יוחנן בכולהו דקול לאו מעשה הוא אלא דוקא גבי חסמה משום דבדבורו קא עביד מעשה כשהבהמה שוחה לאכול והוא גוער בה וזוקפת ראשה וה"נ עדים זוממין בדיבורייהו עבדי מעשה לחייב הנדון מדע (דבפרק בתרא דמכות (דף טו:) א"ל רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדיבוריה עבד מעשה אלמא לא חשיב עקימת שפתיו מעשה אלא היכא דבדיבורו עביד מעשה הלכך שינויא דקול קאי ולא הדרא ביה אלא מעדים זוממים מיהו בפ"ק דכריתות (דף ד.) קשה דאיכא התם כל הך סוגיא ושינויא דקול ליתא התם כלל וא"כ תקשה ליה מכל הני דתורת כהנים:

ריש לקיש אמר פטור. אליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו פליגי בפרק הפועלים (ב"מ דף צ: ושם) דהא ר"ל אית ליה פרק שבועות שתים (שבועות דף כא.) לוקין עליו:

מעלה בזכורו. פ"ה מעלה ומושיב המת על זכורו ולא יתכן כבעל אוב דשאול אלא נראה דשם מכשפות כך הוא תרגומו דאוב וידעוני מתרגמינן בידין וזכורין ומיהו יש לתמוה קצת דהוה ליה למנקט המעלה בידין שהוא תרגומו של אוב:

המחלל

מתיב ר' זירא יצאו עדים זוממין שאין בהן מעשה ואמאי הא ליתנהו בלב אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנו בקול וקול לרבי יוחנן לאו מעשה הוא והא איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול רבי יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הוי מעשה ר"ל אמר פטור עקימת פיו לא הוי מעשה אלא אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראיה ת"ר בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו מיתיבי והיה כאוב מארץ קולך מאי לאו דמשתעי כי אורחיה לא דסליק ויתיב בין הפרקים ומשתעי תא שמע ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים מן הארץ מאי לאו דמשתעי כי אורחיה לא דיתיב בין הפרקים ומשתעי ת"ר בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגולגולת מה בין זה לזה מעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועולה בשבת עולה להיכא סליק הא קמיה מנח אלא אימא עונה כדרכו ועונה בשבת ואף שאלה זו שאל טורנוסרופוס את ר"ע אמר לו ומה יום מיומים אמר לו ומה גבר מגוברין א"ל דמרי צבי שבת נמי דמרי צבי א"ל הכי קאמינא לך מי יימר דהאידנא שבתא אמר לו נהר סבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת אמר לו ביזיתו ביישתו וקיללתו שואל אוב היינו ודורש אל המתים דורש למתים כדתניא ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבה"ק כדי שתשרה עליו רוח טומאה וכשהיה ר"ע מגיע למקרא זה היה בוכה ומה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה על אחת כמה וכמה אבל מה אעשה שעונותינו גרמו לנו שנאמר כי [אם] עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם אמר רבא אי בעו צדיקי ברו עלמא שנאמר כי עונותיכם היו מבדילים וגו' רבא ברא גברא שדריה לקמיה דר' זירא הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליה תנו רבנן מעונן ר' שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכ"א זה האוחז את העינים ר"ע אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח לימודי ערבי שביעיות חיטין יפות עיקורי קטניות מהיות רעות תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו

אל

מתיב רבי זירא יצאו עדים זוממין. אלא מעשה היא שנויה בתורת כהנים גבי פר כהן משיח אחר שרבינו דברים שהן כעובד עבודת כוכבים ודברים שאינן כעובד עבודת כוכבים למה נאמרה עובד עבודת כוכבים לומר לך מה עבודת כוכבים מיוחדת שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אף כל שחייבין וכו' אי מה עבודת כוכבים מיוחדת שחייבין עליה מיתת ב"ד אף אני מרבה חייבי מיתות ב"ד ואת מי אני מרבה מקלל אביו ומסית ועדים זוממין ת"ל ועשה יצאו עדים זוממין שאין בהם מעשה ואמאי לא הויא עקימת שפתיו מעשה הא לא תליא בכונת הלב: ה"ג **אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנן בקול.** עיקר חיובן בשמיעת קולם לפני ב"ד הוא בא וקול לית ביה ממש הלכך הוי כמגדף דתלוי בלב: **חסמה בקול.** לפרה דשה וכשרוצה לאכול חסמה בקולו: **והנהיגה בקול.** מנהג בכלאים דחייב משום לא תחרוש בשור ובחמור (דברים כב): **בראייה.** עיקר חיובא בא ע"י הראייה שמעידין שראו וראייה לית בה מעשה: **מבין הפרקים.** מעלה את המת ויושב לו באחד מבין פרקי העצמות של מכשף כגון על פרקי אצבעותיו או על פרקי ברכיו: **ידוע.** שם חיה: **כי אורחיה.** מתוך קברו ומתוך כך קולו נמוך: **לא דסליק ויתיב בין הפרקים.** ומיהו קולו נמוך לפי שאין בו חיותא: **בזכורו.** מעלה ומושיב את המת על זכרותו: **בגולגולת.** המוטלת מן המת לארץ ועונה מה ששואלין אותו ע"י כישוף: **אינו עולה כדרכו.** אלא רגליו למעלה: **עולה כדרכו.** ולא סליק למיתב בין הפרקים: **מה היום מיומים.** למה תחשב יום שבת יותר משאר ימים: **ומה גבר מגוברין.** מה לאיש כמוך להיות שר וגדול מכל אנשים: **דמרי צבי.** אדני חפץ לגדלני המלך קיסר המשילני: **שבת נמי דמרי צבי.** הקב"ה חפץ והזהיר על כבודו: **דמי יימר דהאידנא שבתא היא.** ודילמא אחד משאר ימים הוא שבת: **נהר סבטיון יוכיח.** נהר אחד של אבנים ובכל ימות השבת שוטף והולך וביום השבת שוקט ונח: **בעל אוב יוכיח.** שאינו עולה בשבת: **קברו של אביו.** דטורנוסרופוס כל ימות השבת היה מעלה עשן שהיה נדון ונשרף ובשבת פושעי גיהנם שובתין: **ביזיתו ביישתו קללתו.** הך קללה אינה אלא גדוף וכן היה לשונם כמו (מלכים א ב) קללה נמרצת שלא היה שם קללה אלא גדוף: **היינו דורש אל המתים.** ולמה נכתבו שניהם במקום אחד: **שתשרה רוח טומאה עליו.** שד של בית הקברות יהא אוהבו ומסייעו בכשפיו: **המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה.** נבואת שכינה: **עאכ"ו.** שהיא המדה נותנת שע"י תענית ונקשה תשרה עליו שכינה דהא מדה טובה יתירה על מדת פורענות ואנו צועקין על כך ואין אנו נענין אבל מה אעשה וכו': **אי בעו צדיקי.** להיות נקיים מכל עון: **הוו ברו עלמא שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדילים.** הא אם לא היו בהם עונות אין כאן הבדלה: **ברא גברא.** ע"י ספר יצירה שלמדו צרוף אותיות של שם: **ולא הוה מהדר ליה.** שלא היה בו דבור: **מן חבריא.** הנבראים ע"י המכרים אתה: **עיגלא תילתא.** גדול כאלו הגיע לשליש שניו וגמרה גדילתו דהכי שביחי ומעלי למיכל כמו (ב"מ דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין. ל"א שהיה טוב ובעל טעם כאילו הוא שליש לבטן: **שבעה מיני זכור.** שכבת זרע מז' בריות ומעביר על עיניו ועושה כשפים: **אוחז את העינים.** אוחז וסוגר עיני הבריות ומראה להם כאילו עושה דברים של פלא והוא אינו עושה כלום: **המחשב עתים ושעות.** לשון מעונן כמו בעל עונות שמבחין את העונה ואומר היום יפה לצאת לדרך ויצאים למחר יפה ליקח מקח ויסתכל בו הלוקחו: **לימודי ערבי שביעיות.** כלומר ערב שביעית למדין ורגילין להיות חטין יפות: **עקרי קטניות מהיות רעות.** כלומר העוקר קטנית ואינו קוצרן שוב אינן מתליעות ואין מרקיבות: **פתו נפלה מפיו.** צריך לדאג היום מהיזק: **נחש בא מימינו או שועל משמאלו.** סימן רע הוא לו: **צבי הפסיקו.** שהיה הולך ממזרח למערב והצבי הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו:

אל

מסורת הש"ס

א) כריתות ד., ב) ב"מ צ:, ג) [עי' תוספות יבמות קה. ד"ה כהן], ד) [כריתות ד.], ה) [ברב אלפס רעב. כתב בשם רב האי גרסתי הואיל וישנן בלב ועיין ברא"ש שהאריך בפרושו], ו) [בפ"א נוסף: הרשע], ז) [נדה יז. וע"ש בפירש"י], ח) ריעב"ן גרים רבה, ט) לקמן סז:, י) [ויקרא רבה דבורא דחובה פרשה א פ"א], כ) [ויקרא ד], ל) בפ"א: העולים, מ) [עי' רש"י עירובין סג. וע"ש רש"י פסחים סח. וקל"ע ועי' תוס' גיטין ט. ורש"י שבת יח.], נ) בפ"א: שמבחנין, ס) [נ"ל דבפ"ק דתמורה דף ג:].

◆

תורה אור השלם

1. וְשָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ תְּדַבֵּרִי וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֵךְ וְהָיָה כְּאוֹב מֵאֶרֶץ קוֹלֵךְ וּמֵעָפָר אִמְרָתֵךְ תְּצַפְצֵף: ישעיהו כט ד
2. וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אַל תִּירְאִי כִּי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל שָׁאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֹלִים מִן הָאָרֶץ: שמואל א כח יג
3. וְחֹבֵר חָבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים: דברים יח יא
4. כִּי אִם עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּלִים בֵּינֵכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטֹּאותֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְּׁמוֹעַ: ישעיהו נט ב

◆

מוסף רש"י

יצאו עדים זוממין. בתורת כהנים גבי פר כהן משיח, והכי אמרינן אחר שריבינו דברים שהן כעבודת כוכבים ודברים שאינן כעבודת כוכבים יכול שאני מרבה המסית והמדיח ועדים זוממין ת"ל ועשה, יצאו אלו שאין בהן מעשה יצאו מכלל חטאת (כריתות ד.). **חסמה בקול.** כשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה (ב"מ צ:). **והנהיגה בקול.** בכלאים ואינו אוחז במרדע (שם). **עקימת פיו הוי מעשה.** והוה ליה לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו (שם). **הואיל וישנן בראיה.** עיקר עדותן בראיית העין שמעידין מה שראו, הילכך לא חשיב מעשה (שם). **רוח טומאה.** כמדת הללים שקורין גרמנצי"ר האוחזים את העינים (נדה יז.). **ועסקי בספר יצירה.** ומאליה נבראו להם עגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם ואין כאן משום מכשפות, דמעשה הקב"ה הן ע"י שם קדושה שלו (לקמן סז:).